

mak ve tekemmül ettirmek gibi *Orta Asya* kavimlerine mahsus yüksek hassaların 3. ve 2. binde *Eğ*e havzasında tezahür ettiğini göstermekten ibaret kalmıştır. Gerek bu büyük muhaceretler, gerek yukarıda tahdit ettiğimiz devrelerde *Eğ*e kültürlerinin menşe ve tekâmülüne dair ufak bir fikir verebildim ise, kendimi bahtiyar adeder, sözüme nihayet veririm.

Dr. W. BRANDENSTİN (Viyana-Graz) : Etrüsk meselesinin şimdiki Durumu:

En eski tarih problemleri arasında *Etrüsk* meselesi bir çok bakımdan ayrıca alâkayı çeker. İlkin, *İtalya*'nın ortasında bir halk, birdenbire ortaya çıkıyor, yüzlerce yıl burada hâkim oluyor ve burada yerli kültüre faik bir kültür inkişaf ettiriyor. Bundan başka, *Etrüsk* dilinin, yeryüzünün bütün dilleriyle karşılaştırıldığı halde, henüz gerçekten vazih ve esas akrabalığı isbat edilememiştir. Son olmak üzere de, *Etrüskler*'in bize bıraktıkları yazı âbidelerinin çözüme işi çok yavaş ilerlemektedir.

Bu son kısmî mesele, yani çözme işi, bilhassa yavaş yürüdüğünden, bir çoklarını haddinden fazla sınırlendiriyor. Onun için çoklarının sabrı tükeniyor ve lengüistik mârifetlerle işlenmek suretiyle her yıl matbuatta t a m çözmeler çıkıyor. Fakat bu çözmelerin hepsi birbirine taban tabana zıd olduklarından, bu gibi âni çözmelerin hepsini, âzamî şüphe ile karşılıyoruz. Çözme işinin şimdiki durumu şöyledir: elimizde hepsi de mezar kitabesi olmak üzere, bir kaç tanesi iki dilde yazılmış, çok küçük metinler vardır. Biz bunlardan şahıs adlarını, bazı unvanlarla bazı akrabalığı ifade eden kelimeleri öğreniyoruz. Meselâ: C l a n, o ğ u l gibi bir mânaya geliyor. Bundan başka, *Lâtin* ve *Yunan* muharrirlerinin bazıları bir kaç *Etrüsk* kelimesi kaydetmişlerdir ki, bunlar meyanında ay adları bilhassa mühimdir. Çünkü bu ay adları, büyük dinî bir metin olup M u m y a b a ğ l a r ı diye tanınmış olan yazıda geçer ve muhtevasını tayin ederler. Son olmak üzere, *Etrüsk* kitabelerinde bir takım yabancı kelimelere de tesadüf ediyoruz. Meselâ: lâtince n e p o (t) s, t o r u n kelimesi lâtinceye geçmiş ve n e f t s şeklini almış olduğu gibi, tersine olarak da, *etrüskçe* kelimeler *lâtince* ve *yunanca*'ya geçmiştir. Bu suretle bu kelimelerin *etrüskçe*'deki asıllarının mânasına intikal edebiliriz. Genel heyetiyle elde bulunan yardımcı vasıtalar çok olmadığından, bu mahdut adette uzunca metinleri tamamiyle tercüme edemiyö-

ruz. Onun içindir ki, daha ziyade terkibî intikal yoluyla, yani âbidenin tarzından kitabenin muhtevasına nüfuza çalışmağa mecbur oluyoruz. Bunu teyit için, bir misal söyliyelim. Bir mezar taşında şu kelimeleri okuyoruz:

e c a s u t h i A n u l u s .

Şahıs adını tanıdığımızdan ve mülkiyet veya izafet şeklinde olduğuna göre, ilk iki kelimenin şöyle olduğuna hamlederiz: b u m e z a r , çünkü mezar sahibi A n u l u s 'un temellük ettiği şey mezardır. Bu tertip, düşünce ve intikal ianesiyle, Etrüskoloji bir çok kelimeleri, hattâ gramer hususiyetlerini tayin etmeğe muvaffak olmuştur. Fakat, yapılacak işin büyük kısmı henüz durmakta ve müşkülâtı dolayısıyla ancak yavaş yavaş ilerlemektedir.

Etrüsk problem'inin ikinci kısmî meselesi, *Etrüsk* dilinin menşei keyfiyetidir. Bu meselede şimdiye kadar bir çok hatâlar yapılmıştır. Çünkü bu hususta esas itibariyle işe kelimelerden başlanmıştır. Hangi *Etrüsk* kelimelerini tanıyoruz? Esas itibariyle dinî mevzua ait kelimeleri biliyoruz. Fakat kendi zamanımızdan şurasını da biliyoruz ki, bu gibi tabirler hiç bir şey ifade etmez.

Meselâ: almancada dinî ifadelerin ekserisi *lâtince*'dir. Buna göre, şayet biz yalnız almanca dinî kelimeleri tanısaydık, almanca'yı bir *lâtin* dili olarak saymamız icap ederdi. Bundan başka, diğer dillerde olduğu gibi, *etrüskçe* dahi bir çok başka nevi kelimeler iktibas etmiştir. Fakat yalnız iktibasla kalmamış, aynı zamanda başka dillere de kelime vermiştir. Bilhassa *Anadolu* ile *İtalya* arasında eski *İndo-Cermen* dilleriyle o derece mütekebil münasebat olagelmıştır ki, bu yüzden yapılan iktibaslar dolayısıyla *Etrüsk* dilinin *İndo-Cermen* dili yayılmasına âmil olmuştur. Halbuki bu araştırmalarda *Etrüsk* dilinin derunî dil şekli denilen gramer bünyesinin katıyyen *İndo-Cermen* olmadığı keyfiyeti büsbütün ihmal edilmiştir. Bu noktaya aşağıda bir daha temas edeceğim.

Üçüncü ve en asıl problem, *Etrüskler*'in menşei meselesidir. Bir çok *İtalyan* müdekkikleriyle bir çok *İtalyan* dostu olanların, gerek eski, gerekse yeni zamanlarda *Etrüskler*'in *İtalya*'nın o t o k t o n sekenesi olduğunu isbat için bir düziye yeni denemeler yapmışlardır ki, bunun sebebi kolay anlaşılır ve affi kabildir. Fakat bizim *Etrüskler* hakkında bildiklerimizin hepsi bunu cerheder. Eski çağın tarihî rivayetleri, *Etrüskler*'i *Anadolu*'dan neşet ettirirler; bu husustaki rivayetler fevkalâde emniyetli olduğundan, bu nokta-

da şüpheye katıyyen mahal yoktur. Eski Yunan müellifi Herodot, *İtalya*'ya göçüm tarihini takriben *İsa*'dan önce 9. yüzyıl olarak gösteriyor; arkeolojinin de aynı malûmatı verişi, bu rivayete mükemmel bir surette uymaktadır: *Etrüskler*'e has olan tipik buluntular takriben 800 ile başlıyor. Bundan başka, bu hususta bir sıra deliller vardır ki bir kaçını arzetmek isterim:

1. — Tarihî rivayetler mucibince, *Etrüskler*'in yalnız bir kısmı *İtalya*'ya göçmüşler ve bakiyesi *Ege* havzasında kalmışlardı. Tarih kaynakları, Yunanlılar'ın T y r r h e n 'ler dedikleri bu kalandardan mükerreren bahsederler; ezcümle, *Lemnos* (*Limni*) adasını zaptetmişlerdir. Hattâ hıristiyanlık çağında bile bu *Türren*'lerin bir kabilesi, *İznik* gölü civarında oturuyordu.

2. — Yunanlılar, adı geçen *Türrenler*'le *Etrüskler*'i hiç bir vakit birbirinden ayırmazlar, E t r ü s k adı da T y r r h e n adının *İtalya*'da geçirdiği tahavvülden husule gelmiştir.

3. — *Türrenler*'in *Lemnos* adasında bulunmuş olan bir dil âbidesi elimizde bulunmaktadır. Bu âbidenin dili, *Etrüsk* diliyle yakından münasebettardır.

Bundan geri kalan *Türrenler*'in hakikaten *Etrüskler*'in k a r d e ş l e r i olduğu anlaşılıyor. Bu âbide, vesika olarak o derece mühimdir ki, ben bu hususta bir konferans vereceğim.

4. — *Etrüsk* sosyetesinin mühim rol oynayan uzvu, büyük aile (soy) yahut lâtincede tabiriyle G e n s 'tir. Bu tertip bir ailenin oturduğu yere ailenin adı verilir. Meselâ, aile adı olan *Ravenna*, aynı zamanda mevki adıdır. Mevki adının bu tertip verilışı, dünyada çok tekerrür eden bir hâdise değildir. Onun için, *Ege* denizindeki *Türren Lemnos* adasında tamamiyle aynı tertip mevki adlarının bulunuşu, oldukça ihticaca salıhtır. *Murina* şehri bir *Murina* ailesi tarafından kurulmuştur. Bu aile adının teşekkül tarzının tipik *Etrüsk* tarzında oluşu, yani i n a son ekiyle oluşu göze çarpar. Fakat en mühim nokta, *Murina* aile adının *İtalya*'daki *Etruria*'da dahi çok defa bulunuşu keyfiyetidir. İşte bu delil o kadar mükemmeldir ki, daha iyisi olmaz.

5. — *Etrüsk* kadınının aile hukukundaki vaziyeti de ayrıca dikkate şayandır. Çünkü *Etrüskler*'in ana soyu büyük bir rol oynar ve mezar kitâbelerinde çok defa ananın adı babadan daha önce anılır. Kadının ailedeki - M â d e r ş a h î denemiyecek olan- bu mevkii, bütün *Anadolu*'da kuvvetli bir surette yayılmıştı, hattâ tâ eski *Elam* (bugünkü garbı cenubî *İran*'ı) a kadar daya-

nır. Kadının ailedeki mümtaz mevkii *Elam*'da pek kuvvetli bir surette taazzuv etmişti. Vâkıa bu içtimaî hususiyetin asıl menşei henüz bilmiyorsak ta, *Etrüskler*'in bu hususiyeti *İtalya*'dan değil, ancak *Anadolu*'dan almış olabilecekleri gayet tabiidir.

6. — *Ege* denizinde kalan *Türren*'lerde kadınların itibarı keyfiyeti, *Etrüskler*'e nisbetle, daha çok kuvvetli olarak, varlığını kurmuştu. Sebebi ise, geri kalan *Türren*'lerin menşe iline daha yakın olarak oturmuş olmalarıdır. Bu nokta bilhassa, efsanenin kadının itibarı keyfiyetini daha ziyade işliyerek, kaba bir şekil vermesinden anlaşılır. Kadının böyle itibar görüşünü *Yunanlılar*'ın akli hiç almıyordu. Onun için *Yunanlılar* buralarda yalnız kadının bulunduğunu sanıyorlardı ve böyle bir şeyi tasavvur edemediklerinden, bu meseleyi izaha yarayacak ilâveler uyduruyorlardı. Meselâ: Kadınlar, erkeklerden bıkip usanarak erkekleri kovmuşlar, yahut döve döve öldürmüşler, denirdi. K a d ı n h â k i m i y e t i 'nden bâhis bu tertip hikâyeler, bir çok adalar hakkında anlatılır. Bunun bilhassa güzel bir misali *Lemnos* adasıdır. Bu adanın ilkin *Trakyahlar* tarafından işgal edildiği, fakat yüz yılda bunların *Türrenler* tarafından koğulduğu, tarihî bir vâkıadır. Bu hâdiseler efsanede şöyle inikâs eder: *Lemnos* erkekleri *Trakya*'da sefer ederken k a d ı n l a r h â k i m i y e t i e l e g e ç i r m i ş l e r d i ; işte *Yunan* mitolojisi, *Türrenler* yerine çok defa kadın hâkimiyetlerini kor.

7. — Bizi *Etrüskler*'i *Anadolu*'dan teşâup ettirmeğe sevkeden bir sıra dil delilleri de vardır. Ben yalnız tek birine işaret etmek istiyorum. Malûm olduğu üzere, mevki adı olan *T r o i a* nâdir değildir. Bu ad eski *Anadolu* dillerinden hiç biriyle, yahut *yunanca* ile izah edilemez. Halbuki *etrüskçe*'de bu ad, *T r u i a*, alelâde bir kelimedir, ve *L a b i r i n t h* demektir. Bundan anlaşılıyor ki, *Etrüskler* yahut bunlara akraba olan bir kavim bu mevkie yaraşan bu adı vermiştir. Çünkü nesil adı mevki adından daha çok eskidir, ve bu mevkide dil iştirakini istilzam eder.

Daha eski misallerle deliller hayli arttırılabilirse de, malûm olan şeyleri sayarak yormak istemem.

Etrüskler'in *Anadolu*'dan gelmiş olduklarını tevsik etmekle iktifa etmemeliyiz. Bilâkis daha eski çağlara nüfuz etmeğe çalışmalıyız.

İlkin şurasını hatırlatmalıyız ki, *Etrüskler*'in adı, eski çağlarda *Turrhen* idi, ve daha eski zamanlarda *Tursen* idi. *T u r s e n* kelimesinin mânası *T u r s a ş e h r i s â h a s ı n d a n*

o l a n a d a m demektir ve *Tursa*, *İzmir* civarında, *Etrüskler*'in *Anadolu*'da hâkim oldukları sâha dahilinde hakikaten mevcut olmuş bulunan bir şehrin adıdır. Buna göre, *Tursa*'yı a n a ş e h i r olarak kabul etmek icap eder. *Mısır* kaynaklarında, *İsa*-dan önce 13. yüzyılda, *Mısır*'ın ücretli askeri olarak harbetmeleri dolayısıyla, *Tursa* şehri sâhasından olanlar anılır. *Mısır* saray memuru bulunan *Yun-tursa*'nın adı daha eskidir. Bu adın *mısırca* yazut *anadoluca* olduğu hakkında münakaşa edilebilir, fakat bunun hiç bir kıymeti yoktur. Çünkü yazıcı, *Tursa*'dan önce memleket işaretini koyuyor ve bununla *Tursa*'nın coğrafi münasebetini bildiğini ifade etmiş oluyor; bu münasebetin şahısla alâkası olup olmadığı ferî bir keyfiyettir.

Şu suretle *Etrüskler*'in *İsa*'dan önce 14 üncü yüzyılda *Anadolu* ve *Ege* havalisinde oturdukları muhtemel oluyor. Fakat bundan önce vaziyet nasıldı? *Etrüskler*'in denizci bir kavim olduğu vâkıasına göre, *Etrüskler*'in *Anadolu*'ya göçüşlerinde daha baştan iç ilere değil, denize göçmüş olmaları akla gelir. Nazarımızı daha uzak maziye götürecek olan ahvali araştırarak olursak, şarka yöneldiğini görürüz. Biz şunları göz önünde tutmalıyız:

1. — *Etrüskler* kuyumculuğun ustası idiler. Stilistik elemanlar arasında bilhassa sanat eseri olan eşyanın ayakları dikkati câliptir. Çünkü bir hayvanın boğazından başka, bir hayvanın göğdesini çıkmış şekilde tasvir etmek mutattı. Bu nevi plâstiğe yabancı bir tabirle z o o m o r p h e J u n k t u r denir, ve menşei *Anadolu*'nun şimali şarkî havalisi idi. *Etrüskler* her halde bir kere buralarda oturarak bu tekniği öğrenmiş olsalar gerek.

2. — Keza, dinî mahiyette bir tefeül tarzı olan, kuşun uçuşundan, kurban hayvanının karaciğerinin şeklinden istidlâllerde bulunmak tâ şarka işaret eder. Din tarihinin bir hususiyetini teşkil eden bu hal, *İrak*'ta yer tutmuştur ve buradan şimali garbiye yayılmıştır.

3. — *Etrüsk* dilinin *Eti* diliyle hiç bir temasının olmayışı, mühimdir. Şimdiye kadar bu hususta yapılmış olan iddialar tetkik haddesinden geçirildiği takdirde, tutunamazlar. Böylece *Etrüskler*'in *Etiler*'in nüfuzu altına hiç bir vakit girmemiş olmaları muhtemel oluyor ki, *Etiler*'in *Etrüskler*'den hiç bahsetmemeleri de bu suretle anlaşılıyor. Muahhar *Eti* İmparatorluğu devri için bu tahmin pek yerinde olur. Çünkü o vakitler (takriben 1400 lerden itibaren) *Etrüskler* *Etiler*'in hükümrانlık sâhasının garbında, yani

Anadolu'nun garp sâhilinde yaşıyorlardı. Eski *Eti* İmparatorluğu devrinde ise, *Etrüskler* -önce söylendiği gibi- şarkta bulunuyorlardı, fakat *Etiler*'in doğrudan doğruya komşusu değillerdi. Maamafih bu da *Etrüskler*'in o vakitler ancak *Karadeniz* sâhilinde bulunmalarıyla mümkün olabilir. Zira *Etiler* hiç bir vakit *Karadeniz* sâhiline kadar varamamışlardı. *Etrüskler* o zamanlar denizciliği öğrenerek, sahil boyunca *Eğ*e denizine gelmiş olsalar gerek.

4. — Bu düşünceleri mitolojik hikâyeler gayet iyi bir surette teyit ederler. *Etrüskler*'de *Anadolu*'nun herhangi bir surette yaptığı tesir dolayısıyla ailede kadın hukuku ehemmiyetinin daha ziyade kuvvetlendiğini bir daha hatırlatmak isterim. Bu hususiyetin *Yunan* kavmine yaptığı tesir dolayısıyla *Yunan* masalı, **k a d ı n h â k i m i y e t i**'ni hikâyeye ediyordu, bunun en müfrit şekli, **a m a z o n l a r** efsanesidir. Onun için amazon masallarının bir kısmının *Etrüskler* hesabına kaydedilmesi icap edeceğini önceden tahmin ediyoruz. Bu tahmin bir kaç vâkıa ile teyit edilebilir; *Yunan* masalında *Lemnos* adasındaki bir *Türren* kolonisi olan *Myrina* (*Murina*) şehri, *Myrina* adlı bir amazona isnat edilir. Demek amazon, mevki adı olarak ta kullanılabilir olan -hâlis bir *Etrüsk* aile adı taşıyor; nitekim hâlis *Türren* kolonisine bu ad verilmiştir. Buna bir de masalın anlattığı amazonların, tarihin anlattığı *Türrenler*'in faaliyet gösterdikleri yerlerde hareket gösterdikleri keyfiyeti inzıam ediyor. Buna göre, şayet biz amazonların nereden geldiklerine vâkıf olacak olursak, tam bir emniyetle *Etrüskler*'in aynı yoldan geldiklerini kabul edebiliriz. İmdi, masal bize amazonların vaktiyle *Thermodon*'un munsabında hükmettiklerini anlatıyor, bunun bugünkü *Yeşilırmak* olması ihtimali vardır. Bundan başka, masala göre, amazonların menşei *Anadolu*'nun uzak şimali şarkî havalisi, yani takriben bugünkü *Kars* civarı bulunuyor. O halde, başka sebeplere dayanarak kabul ettiğimiz *Etrüskler*'in geçtiği yol, aynen amazonlarınkine uymaktadır; bundan başka, masal dolayısıyla bir de aralık istasyonu -*Yeşilırmağ*- öğrenmiş bulunuyoruz.

Etrüskler'in daha 1400 yıllarında *Anadolu*'nun garp sahilinde oturduklarına göre, *Yeşilırmak*'taki aralık istasyonun zamanı hiç olmazsa 200 yıl daha önce olsa gerektir; şimali şarkîdeki ikamet için de kezâ en aşağı 200 yıl kabul edecek olursak, *Etrüskler*'in takriben 2 nci binyılın başlarında *Kars* havalisinde yaşamış olmaları lâzımgelir. Şayet bu tahmin isabet edecek olursa, *Etrüskler* o va-

kitler *Subarlar*'ın komşusu bulunuyorlardı; binaenaleyh aralarında dil münasebetleri mevcut olacağını bekliyebiliriz. Hakikaten, bazı misaller vardır ki, bunlar bir dil mübadelesini isbata yarasalar gerektir:

1. — Önce *Etrüsk* aile adlarının pek çok defalar e (n) na yahut i (n) na elemanı ilâvesiyle teşkil edildiğini söylemiştim; meselâ: A b e n n a, A c e n n a, A d e n n a, M u r i n (n) a. Bunu okşar bir elemana, *Subar* dilinde tesadüf ediyoruz; meselâ -vâkıa uzakça olan *Kerkük* havalisinde olmakla beraber- *Subar* şahıs adlarında takriben aynı surette ve çok miktarda kullanılmak üzere e n a elemanı bulunmaktadır.

2. — Sayı adları daha mühimdir. *Etrüskçe* 2-6 sayı adları *subarca* 2-8 sayı adları sadasını pek okşamaktadır:

Etrüskçe: k i t h u n s a

Subarca: k i k t h u m u n ş i n.

Etrüsk sayı adları çok yabancı geldiğinden, *subarca* ile olan münasebeti, bilhassa *etrüskçe*'nin teşaup ettirebileceği yeni bir imkân dolayısıyla, ehemmiyetle göz önünde tutulmalıdır.

Tarihî hakikati ortaya çıkarmak için ne kadar eski çağlara rücu edersek, imkân ve vasıtalar da o nisbette azalır; meselâ *Etrüskler*'in *Anadolu*'nun şimali şarkisine gelmeden önce, nerede oldukları sualini ortaya atacak olursak, güç vaziyete düşeriz. Bu suale cevap verebilmek için bizim ancak iki yolumuz kalır; e t n o l o j i ile d i l b i l g i s i. Bunların her birinin tamamıyla müstakil olduğuna göre, her ikisinin de aynı neticeyi vermesi keyfiyeti güç olur.

Eğer *Etrüskler*'i etnolojik bakımdan gözden geçirecek olursak, yalnız genel çizgileriyle değil, hattâ teferrüatıyla de t o t e m kültür çevresinden çıktıkları görülür. Totemizm, efsunculuk ve sihirbazlığın bütün nevelerinin kuvvetli bir surette yapılmasıyla temayüz eder. Totemizm, yeraltı dünyası, ölümler âlemi, devler ve ervahtan geniş mikyasta anlatır. *Etrüskler*'de bütün bu hususiyetler vardı. *Etrüskler* bu nevi dünya telâkkilerini tam ilmî bir d i s i p l i n 'e yükseltmişlerdi. Fakat *Etrüskler*'de totemizmin yalnız büyük hususiyetleri değil, teferrüatı da tebarüz eder. Meselâ totemizm mensupları, ölenlerin, bilhassa yüzlerini kırmızıya boyarlar. Aynı âdatı *Etrüskler*'de de görüyoruz. Böyle daha bir çok emsali vardır; onun için, biz *Etrüskler*'in ana yurdunun totemizmin ana yurdunda olması icap ettiğini söyleyebiliriz. Son zaman-

larda yapılan halk bilgisi araştırmaları, totemizmin yurdunu tesbite muvaffak olmuştur, o da *orta Asya*'dır ki, bu sâhayı daha ziyade *Asya*'nın şimalinde aramalıdır.

Bir kavmin menşeyini tayine yarayan en mühim vasıta, dil incelemesidir. Zira bir dilin derunî dil yapısı denilen hususiyeti, kavimler üzerinde bir dil ruhunun uçmasıyla değil, bilâkis her gramer hususiyeti bir kavmin yalnız muayyen şartlar altında yaşamasıyla husule gelir. Onun için, şayet iki kavmin dil yapısı birbirini okşarsa, bunların vaktiyle aynı şartlar altında yaşamış olmaları icap eder ki, coğrafi şartlar bu meyandadır. Eğer bir *Etrüsk* gramerinin bünyesini inceliyecek olursak -bugünkü imkânın müsaadesi nisbetinde olmak üzere- *Etrüsk* dil yapısının geniş *türkçenin*-kine benzediğini görürüz. Bu hususta bir kaç misal arz etmek isterim:

1. — *Etrüskçe*'de cemi şekli *k o l l e k t i f i s m i c e m i* şeklindedir ki, *türkçe*de tamamiyle aynıdır. Bu kolektif tarzı *İndo-Cermen* diline hiç te tercüme edemeyiz. Bu makamda almancada bazan *g e ö n* hecesini kullanırız. Meselâ: *d e r B e r g, d a s G e b i r g e* (*d i e B e r g e*, şeklinden farklı olarak) gibi. *Etrüskçe*'de son her iki şekil yalnız bir defa, yani *a r e k i* ilâvesiyle yapılır. *Türkçe*'de aynen *l a r* ile yapıldığı gibi.

2. — *Etrüskçe*'de cemi şekli aynen müfret gibi muameleye tâbi tutulur. Yani kolektif şekline aynen müfret şekle getirilen ekler iltihak eder.

İmdi:

<i>Müfret</i>	<i>Cemi</i>
<i>t h e s a n (kab)</i>	<i>t u l a r</i> (hudutlar, arâzi)
<i>t h e s a n - t h i (kabda)</i>	<i>t u l - a r - t h i</i> (hududlarda, arâzide).

Tamamiyle aynı şekli *Türk* dillerinde görüyoruz. *İndo-Cermen* dillerinde keyfiyet büsbütün başkadır. Meselâ *lâtince*'de *h o r t o* bahçede, *h o r t i s* bahçelerde.

3. — *Etrüskçe*'de sıfat iyriba tâbi tutulmaz:

z a m t h i c t h e s a n = altın kab

z a m t h i c t h e s a n - t h i = altın kabda.

Tamamiyle aynı şekil, *Türk* dillerinde de görülür.

İşte *türkçe* ile *etrüskçe* arasında bu nevi gramer ayniyetlerini gösteren başka misaller de gösterilebilir. Bunların hepsi daha şim-

diden *Etrüsk* dilinin *türkçe* ile bünyevî bir müşabehetini göstermektedir ki, *Etrüsk* dilinin daha iyi tanınmasıyle bu müşabehet her halde artacaktır. Bundan şu netice çıkar: *Etrüskler* bu gramer hususiyetlerinin zuhûr ettiği çağlarda *Türkler*'le aynı yaşayış şartları altında yaşamışlardır. Onun için biz *Etrüskler*'in menşei, *etnolojik* mütalâaların da gösterdiği üzere, *orta Asya*'da aramalıyız; maa-
mafih isimlerin tasrifinde her halde dikkatinizi celbetmiş olması icap eden haricî benzeyişler, henüz *Etrüskler*'i *Türkler*'in bir şubesi olarak göstermeğe kifayet etmez; fakat bu meseleyi iyice göz önünde tutmalıyız.

İmdi, benim araştırma ve düşüncelerimin başlıca neticelerini kısaca toplar ve eski şarkın tarihine yerleştirmeye savaşırsam, bazı ihtimallerle şunları söyleyebilirim:

Etrüskler, aslında *orta Asya*'da, aynen *Türkler*'in yaşadığı hâvalide ve aynı şartlar altında, yaşıyorlardı. Meçhul esbap dolayısıyla *Etrüskler* buradan göçerek *ön Asya*'ya geldiler. Üçüncü bin yılın sonlarına doğru buralara varmış ve *Karadeniz*'in şark sahiline çekilmişler. Takriben 2 nci bin yılın başlarında, yani *Etiler*'in *Anadolu*'ya girmeleri dolayısıyla husule gelen o vakitki kavimler göçümü yüzünden olsa gerek, *Etrüskler* biraz garba, takriben bugünkü *Samsun* şehri civarına gelmişler. Bir iki yüz yıl sonra yeni hâdiseler *Etrüskler*'i burasını da terke icbar ediyor. Bu hareket sırf zaman bakımından ilk *Eti* İmparatorluğunun çökmesiyle alâkadar olsa gerek. *Etrüskler* garba doğru göçümde devam ediyorlar; *Karadeniz* sahili boyunca ilerliyerek, *Anadolu*'nun garp sahillerine yerleşiyorlar. Dokuzuncu yüzyıla kadar burada kalıyorlar. Fakat tekrar zuhûr eden hâdiseler dolayısıyla garba harekete mecbur oluyorlar; bu defa hedef *İtalya* oluyor. Burada bir daha büyük bir kudret ve servet elde ediyorlar, fakat gitgide *Romalılar*'a alt oluyorlar. Buna rağmen, *Romalılar*'a büyük tesir icra etmişler ve hayatın bir çok işlerinde *Romalılar*'a nümunelik yapmışlardır. *İsa*'nın doğum zamanlarında *Etrüsk* dili ortadan kalkmış ise de, kültürel mahsulleri tâ bugüne kadar müessir olagelmiştir.

İşte araştırmaların verdiği neticeye göre elde edilen ve bazı emin olmayan cihetleri ihtiva eden bu durum, büyük bir kavmin, yani *Etrüskler* ve *Türrenler*'in tarihidir.

